

IDEES

La generació *game-boy* en temps de precarietat

Oriol Farrés Juste

Reflexions sobre els models polítics d'integració social a la llum de les revoltes franceses de la tardor de 2005

No hi ha manera de saber què pensava exactament un adolescent de la perifèria parisenca abans de cremar un cotxe i sortir corrents en la foscor de la nit. I no pas per falta d'hipòtesis: han estat moltíssims els articles de premsa i les opinions d'"experts" sobre el fracàs d'una generació, la manca de sortides laborals i de promoció social, els dèficits de l'estat de benestar o el problema de la immigració. Periodistes, sociòlegs i psicòlegs han intentat "explicar" les revoltes franceses a partir de múltiples dades i comparacions. Però, de vegades, l'explicació hauria de deixar pas a la "comprensió". No són la mateixa cosa: qui explica roman en una posició de càlcul fred i se centra només en les causes, com si aquestes poguessin englobar tot el problema; qui intenta comprendre, en canvi, s'implica en el cas i es posa en el lloc de l'altre, en les seves vivències, en la seva perspectiva i les seves raons.

Va haver-hi un ampli seguiment dels aldarulls francesos als mitjans de comunicació. Es pot recordar: el passat 27 d'octubre, a Clichy-sous-Bois, a la "banlieue" de París, dos adolescents van morir a dins d'una central elèctrica quan s'amagaven de la policia. La fugida els havia dut a l'interior d'un transformador i es van electrocutar. Vet aquí el detonant del que havia de venir. En els següents dies, es van desencadenar unes espectaculars revoltes a moltes ciutats de l'estat francès, que fins i tot es van escampar a d'altres països, com Alemanya, Holanda, Bèlgica o Grècia, provocant una sensació d'alarma a les institucions i, com algú ha dit, a la societat europea en general. Preocupació i perplexitat. Aquestes "revoltes" consistien a la crema d'uns cent cotxes diaris (arribant a 1500 en les nits més calentes), agressions a la propietat privada, enfrontaments amb la policia, incendis en col·legis, gimnasos, comerços, transports públics i entitats bancàries. Els protagonistes eren la majoria joves o adolescents de les zones perifèriques de les grans ciutats, fills o néts de la immigració, i per tant ciutadans, almenys des del punt de vista legal. I quina va ser la resposta de l'administració francesa? 3.101 detencions, 135 sumaris oberts, 562 adults empresonats i, entre ells, 422 con-

demnats a penes de presó ferma, 577 menors processats a tribunals de menors i, d'ells, 118 internats a "centres especials". Segons les xifres proporcionades pel govern de l'estat francès, el 80% dels detinguts eren "delinqüents comuns" i estrangers sense papers. La resposta oficial va ser repressiva i, com se sap, es va declarar l'estat d'emergència —la suspensió momentània d'alguns drets de ciutadania "per causes de força major o per un estat de necessitat que ho justifica". I més endavant, el 18 de novembre, es va proclamar la "tornada a la normalitat". Havia expirat el període especial i retornava la calma al territori francès. Les televisions, ràdios i diaris van anar emmudint i van aparèixer altres notícies per substituir la notícia. Se'n pot treure una bona lliçó, de tot plegat: per acabar amb els incidents, n'hi va haver prou amb la "mà dura" d'un ministre com Sarkozy i la col·laboració dels mitjans de comunicació, que si bé en un primer moment es van fer ressò dels disturbis després van aplicar allò del "que no se'n parli tant, a veure si així s'acaba". I, és clar, es va acabar.

Segons els experts oficials de l'àmbit de les ciències socials, la imatge resultant seria, més o menys, que els representants d'una generació *game-boy*, per mimetisme, per avorriment o per una sensació de poder ser "protagonistes per un dia" en algun reality show, van organitzar un desgavell general que després la gendarmeria va poder aplacar amb l'ús de la força. Aquesta ha estat una de les "explicacions" que més fortuna ha fet a la premsa. Però aquest simplisme no és

suficient: també caldria veure que un dels models d'integració i cohesió social més importants d'Europa, el model republicà francès, ha estat posat radicalment en qüestió. Emmagatzemar bosses de pobresa a la perifèria, allunyades de grans centres de poder (perquè no molestin), en una situació de clara precarietat en matèria laboral, d'habitatge o educativa, és un polvorí que tard o d'hora explota. No és gens sorprenent que un estudiant de la politècnica de París i un jove treballador del moll de Marsella a l'atur no se sentin "francesos" per igual, malgrat que puguin tenir la mateixa edat i que s'hi vegi escrita la mateixa nacionalitat al passaport. Les desigualtats són sempre desigualtats i arriba un moment que els discursos i les ideologies ja no les poden camuflar més. De totes maneres, també és cert que totes les barricades que es van alçar només van servir per generar estats d'alarma o estats d'opinió, booms mediàtics. Els aldarulls tampoc van solucionar res i la veritat és que ni tan sols ho pretenien. No van ser "accions polítiques", sinó actes de rebuig, odi i frustració. Suposo que cremar els símbols de tot allò que els ha estat exclouent genera un sentiment de venjança ben agradable. Fins i tot, en la mesura que és una situació nova que escapa a la monotonia, pot arribar a ser divertit en algun moment. Però cal desenganyar-se: això només palesa fracàs i desesperació. No se'n pot treure res més que cendra.

El motiu ocasional, en aquest cas, va ser l'atac amb gasos a una mesquita i la mort dels dos adolescents. Ara bé, hi ha una situació estructural que no es pot ignorar de cap de les maneres. Es pot reprimir durament qualsevol temptativa vandàlica i així s'aconseguirà la calma, però no la pau social. Confondre una tranquil·litat aparent amb la pau social és com confondre la fi de les hostilitats, una treva provisional, amb la pau perpètua. L'increment de les mesures punitives només significa el fracàs de les preventives. Per aconseguir cohesió i vies d'integració, cal posar les condicions necessàries. Sembla, però, que tot això va quedant en segon terme i que la manera com se solucionen els problemes és a través de posar pedaços i d'improvisacions sobre la marxa. No és estrany que succeeixi això en un procés gradual de desmantellament de l'estat del benestar i d'obsessió per la seguretat dins les fronteres dels grans països o dins de les ciutats "importants".

Un article no és el lloc per exposar les claus de la bona planificació i les receptes infalibles per aconseguir un veritable model social. Com a màxim, crec que pot ser un bon lloc per cridar l'atenció dels fets més enllà de la notícia. En primer lloc, no crec que la por sigui una bona reacció. Tampoc no crec que la revoltes a l'estat francès siguin un exponent més del xoc de civilitzacions, de l'islamisme radical o del conflicte entre laïcisme i religió. Aquestes mostres de rebuig no estan organitzades per cap mà oclista fonamentalista. Les batudes policials només se les havien amb joves descoordinats, que ara aquí ara allà estenien una batalla espontània. Si algun periodista temerari els feia una entrevista, reclamaven "dignitat" o retornaven els insults que dies abans els havia dedicat Nicolas Sarkozy, allò de la "racaille". No hi havia cap mena de projecte i de vegades prenien un caire realment ridícul.

L'episodi francès recorda una mica a les revoltes dels negres de Los Angeles o a les mesures repressives de Rudolph Giuliani a Mèxic DF i Nova York. I és que les diferències entre els models d'estat i societat a una banda i a l'altra del planeta van desapareixent a un ritme creixent dins de la tendència globalitzadora. En efecte, Europa i Amèrica ja tenen massa en comú. Tot es va assemblant a tot. En fi, sembla que ara ja només compta la seguretat i es va condemnant a la ignorància i l'exclusió grans contingents de població, com si fossin residus que s'han d'abocar ben lluny. Es polaritza l'espai urbà: un centre pulcre i controlat, ric i orgullós, d'una banda, i una perifèria deprimida i criminalitzada, de l'altra. Però això a la llarga no pot ser sostenible.

En aquest punt, les alternatives polítiques d'integració social, entre liberalisme i comunitarisme, entre multiculturalisme i republicanisme, per exemple, passen a

ser secundàries o merament epidèmiques. Els grans debats sobre els models de convivència i la gestió de la diversitat no poden monopolitzar tota la qüestió. No els nego pas el seu alt valor filosòfic o especulatiu. Ara bé, difícilment incideixen en els problemes concrets. Sense els recursos per a un desenvolupament digne de tota la població, immigrant o no, i sense una cobertura social adequada, la discussió teòrica entre la cohesió per grups identitaris o per integració en una mateixa ciutadania comuna tindrà òbviament una seriosa mancança de base. Són les urgències per resoldre en matèria d'economia social les que han de tenir prioritat. I després, com és natural, també s'haurà de parlar i dialogar sobre com concebre la diversitat d'identitats que conflueixen en un mateix territori. Però, per sobre de tot, cal evitar que les justificacions racistes, ja siguin les de l'extrema dreta de gent com Le Pen o les de l'extrema dreta islàmica, centrin tot el debat. No es pot confondre l'etnicisme amb la pobresa i la precarietat.

Els esdeveniments a França són un símptoma que alguna cosa falla si no s'intervé ràpidament i sense caure en la típica resposta repressiva. Deia que calia comprendre els implicats i no explicar-los. És a dir, ningú més que ells pot parlar en nom seu. En el fons, més que el protagonisme de les càmeres de televisió, se'ls hauria de permetre tenir el protagonisme sobre les seves vides. Que siguin ells els que puguin accedir als mecanismes de participació sobre el seu barri, sobre l'educació que reben, sobre les sortides laborals que els queden. I això només s'aconsegueix contribuint a crear una societat més equitativa, descentralitzant els poders i acabant amb els privilegis de la minoria enriquida que viu instal·lada als grans centres d'influència i benestar. Ho mantinc així perquè em temo que sense una mínima igualtat d'oportunitats, tots acabarem atrapats en l'espiral d'acció-reacció i d'incomprensió, que de fet és el que més s'aproxima a la violència.